

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Медичний інститут

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор

Іщенко Н.М.

“ ” _____ 2019 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Анатомія нервової системи та психофізіологія»

підготовки БАКАЛАВРА

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Спеціальність: 053 «Психологія»

Розробник

Грищенко Г.В.

Завідувач кафедри розробника

Оглобліна М.В.

Гарант освітньої програми

Каневський В.І.

Директор інституту

Грищенко Г.В.

Директор навчально-наукового
інституту післядипломної освіти

Норд Г.Л.

Начальник НМВ

Калініченко В.І.

ВСТУП

Останні десятиріччя відзначились стрімким прогресом в галузі дослідження структурно-функціональної організації нервової системи, зокрема, її вищого відділу - головного мозку. Нервова система разом з органами чуття (сенсорною системою) і ендокринним апаратом керує процесами життєдіяльності організму в цілому і окремими його частинами.

Психофізіологія як галузь знань зобов'язана своїм походженням і назвою співіснуванню психології, анатомії та фізіології нервової системи. Вона засвідчує, що самостійно психологія, якщо вона відокремлена від анатомії та фізіології нервової системи не може пояснити зміст професійного і психічного здоров'я, свідомості, функціонального стану і структури складної діяльності людини.

Суть дисципліни – вивчення анатомії нервової системи та психофізіології людини є не тільки важливим елементом освіти з основ здоров'я, а й базою для розвитку життєвих компетенції сучасної людини.

Предмет навчальної дисципліни є розглянуті як загальні принципи функціонування живого організму так і особливості функціонування окремих його структурно-функціональних одиниць. Показати особливості взаємодії нервової системи з органами та системами в залежності від виду діяльності та змін середовища, фізіологічні прояви та механізми психічних процесів людини.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни		
Найменування дисципліни	Анатомія нервової системи та психофізіологія		
Галузь знань:	05 «Соціальні та поведінкові науки»		
Спеціальність:	053 «Психологія»		
Рівень вищої освіти	Бакалавр		
Статус дисципліни	Нормативна		
Курс навчання	2		
Навчальний рік	2018/2019		
Номер семестру	Денна форма	Заочна форма	
	3	4 – 5 триместр	
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	4 кредитів / 120 годин		
Структура курсу:	Денна форма	Заочна форма	
	– лекції	30	10
	– семінарські заняття	15	8
	– годин самостійної роботи студентів	75	102
Відсоток аудиторного навантаження	38 %	11%	
Мова викладання	українська		
Форма підсумкового контролю	іспит	к/р; іспит	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета та завдання навчальної дисципліни «Анатомія НС та психофізіологія»

Метою вивчення курсу «Анатомія нервової системи та психофізіологія» - оволодіння фундаментальними положеннями будови нервової системи людини, а також її еволюції, засвоєння основ морфології та функцій нервової системи організму людини. При вивченні курсу слід дотримуватися принципу цілісності організму та його зв'язку з навколишнім середовищем і суспільством. Опанування дисципліни має дати чітке уявлення про матеріальну сторону всіх процесів організму й сприяти розумінню єдності живого світу; вивчення фізіологічних механізмів і процесів, пов'язаних з основними психічними процесами та станами.

Основні завдання вивчення дисципліни - ознайомлення студентів з діяльністю центральної нервової системи організму;

Основними завданнями вивчення дисципліни «Анатомія НС та психофізіологія» як науки є:

- ознайомлення студентів з діяльністю нервової системи організму в залежності від віку;

- формування у студентів знань і вмінь у сфері психофізіології, яка відноситься до фундаментальних психологічних дисциплін і є однією з найважливіших галузей психологічної науки що інтенсивно розвивається;
- ознайомлення з дегенеративними і регенеративними змінами нервової тканини;
- надати студентам знання о загальних принципах будови спинного і головного мозку, периферичної нервової системи, а також органів чуття;
- ознайомлення з еволюцією нервової системи на даний відрізок часу.
- оволодіти елементарними методами діагностики та дослідження основних систем людини, вміти оцінювати рівень функціонального стану центральної нервової системи здорової людини;
- оцінювати функціональний стан психофізіологічних систем і цілого організму відповідно до специфіки професійної діяльності;
- визначати розумову і фізичну працездатність, готовність до систематичних психологічних навантажень у різні вікові періоди;
- використовувати психофізіологічні методи для ранньої діагностики преморбідних станів і психосоматичних розладів;
- розвинути у студентів цілісну природничо-наукову уяву про життя.

Передумови вивчення дисципліни (міждисциплінарні зв'язки): навчальна дисципліна ґрунтується на вивченні студентами знань з анатомії, фізіології, біології, біологічної фізики, біологічної та біоорганічної хімії й інтегрується з цими дисциплінами; закладає основи здорового способу життя та профілактики порушення структури та функцій у процесі життєдіяльності. Психофізіологія як навчальна дисципліна базується на розумінні студентами основних положень вищезгаданих дисциплін; створює теоретичні основи для опанування студентами дисципліни - психологія; формує методологічні основи психологічного мислення; забезпечує можливість проведення психофізіологічного аналізу клінічних ситуацій в психології з метою подальшої діагностики, профілактики та корекції психологічних розладів.

Очікувані результати навчання. В результаті вивчення дисципліни студенти мають:

- Аналізувати інформацію про будову нервової системи, що його складають, тканини і органи
- Визначити топографо-анатомічні взаємовідносини компонентів нервової систем людини
- Інтерпретувати статеві, вікові та індивідуальні особливості розвитку нервової системи людини
- Демонструвати володіння морально-етичними принципами ставлення до живої людини як об'єкта психофізіологічного дослідження
- Формулювати висновок про стан психофізіологічних функцій організму
- Аналізувати вікові та гендерні особливості психофізіологічних функцій організму та їх регуляцію
- Аналізувати психофізіологічний стан здоров'я людини за різних умов на підставі психофізіологічних критеріїв
- Аналізувати стан сенсорних процесів у забезпеченні життєдіяльності людини

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

ЗНАТИ:

- понятійний апарат, основні поняття філо- і онтогенетичного розвитку нервової системи,
- будову нервової тканини;
- загальні принципи будови спинного, головного мозку, периферичної нервової системи, органів чуття;
- знати основні правила психічного навантаження та психологічної релаксації;
- психофізіологічне забезпечення діяльності;
- психофізіологічні основи діяльності аналізаторів;
- проблеми психічного здоров'я людського організму;
- основні елементарні фактори психологічних патологічних станів людини;
- сучасне визначення психофізіологічних процесів і станів;
- основні напрями досліджень в галузі психофізіології;
- психофізіологічні основи (принципи, закони, процеси) психічних явищ;
- методи і методики психофізіологічних досліджень;
- прилади для проведення психофізіологічних досліджень;

ВМІТИ:

- на муляжах, схемах, натуральній наочності показувати анатомічні структури нервової системи організму людини;
- користуватися поняттями, що розкривають сутність предмета анатомії нервової системи;
- пояснювати нейрофізіологічні основи психічної діяльності людини, темперамент, стани сну, бадьорості тощо;
- виявляти психофізіологічні закономірності в різних видах діяльності людини;
- аналізувати сутність психофізіологічних явищ;
- проводити експериментальні психофізіологічні дослідження за допомогою доступних методів і методик;
- мати уявлення про шляхи і засоби корекції та психічної реабілітації здоров'я людини;
- уміти скласти базу даних індивідуальних психофізіологічних показників людини в процесі розвитку та в зв'язку з психологічним навантаженням;
- формувати комплекс психодіагностичних процедур з метою оцінки особистісних якостей, психічних станів і процесів;
- надавати психофізіологічну характеристику та оцінку основних психічних процесів і станів людини.
- застосовувати набуті знання у практичній діяльності;

МАТИ КОМПЕТЕНЦІЇ

- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в професійній фармацевтичній діяльності, що передбачає застосування певних знань відповідної науки;
- здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.
- про застосування знання з анатомії та фізіології людини для пропаганди здорового способу життя, а також для профілактики виникнення і розвитку хвороб.

Загальні компетентності

- ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.
- ЗК6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК9. Здатність працювати в команді.
- ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- ЗК11. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні (фахові) компетентності

- СК1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.
- СК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
- СК6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.
- СК7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.

СК9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну дії відповідно до запиту.

СК11. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

СК12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

Програмні результати навчання

ПР1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

ПР11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.

ПР12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів тощо, відповідно до вимог замовника.

ПР15. Відповідально ставитися до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

ПР18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

3. Програма навчальної дисципліни

Організація навчального процесу здійснюється за європейською кредитною трансферно-накопичувальною системою (ЄКТС).

Назви змістових модулів і тем	Денна форма			
	усього	у тому числі		
		Л	Груп.	с.р.
1	2	3	4	5
Тема 1. Вступ до дисципліни. Синтез анатомічних структур.	8	2	1	5
Тема 2. Вчення про нервову систему.	8	2	1	5
Тема 3. Порівняно-анатомічний опис головного мозку.	8	2	1	5
Тема 4. Черепні нерви.	8	2	1	5
Тема 5. Сенсорна система організму людини.	8	2	1	5
Тема 6. Центри мозкової кори.	8	2	1	5
Тема 7. Периферичний відділ нервової системи.	8	2	1	5
Тема 8. Вступ. Предмет, завдання, і методи психофізіології	8	2	1	5
Тема 9. Психофізіологія і фізіологія вищої нервової діяльності	8	2	1	5
Тема 10. Методи психофізіологічних досліджень	8	2	1	5
Тема 11. Психофізіологія мотивації, емоцій та уваги.	8	2	1	5
Тема 12. Психологія свідомості та несвідомого.	8	2	1	5
Тема 13. Сучасні напрямки прикладної психофізіології.	8	2	1	5
Тема 14. Поняття та структура особистості.	8	2	1	5
Тема 15. Методи особистісного тестування.	8	2	1	5

Усього годин	120	30	15	75
--------------	-----	----	----	----

Заочна форма навчання

Назви змістових модулів і тем	усього	у тому числі		
		Л	Груп.	с.р.
1	2	3	4	5
Тема 1. Вступ до дисципліни. Вчення про нервову систему. Порівняно-анатомічний опис головного та спинного мозку. Черепні нерви. Центри мозкової кори.	8	2	1	22
Тема 2. Сенсорна система організму людини. Периферичний відділ нервової системи. Вегетативна нервова система.	8	2	1	20
Тема 3. Сучасні напрямки прикладної психофізіології. Методи психофізіологічних досліджень. Методи особистісного тестування.	8	2	2	20
Тема 4. Психологія пам'яті. Психофізіологія мотивації, емоцій та уваги.	8	2	2	20
Тема 5. Психологія свідомості та несвідомого. Поняття та структура особистості.	8	2	2	20
Усього годин	120	10	8	102

4. Змістовні навчальної дисципліни

4.1. План лекцій

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	Вступ до дисципліни. Синтез анатомічних структур. Анатомія як дисципліна, що вивчає будову тіла людини за системами, тому і зветься систематичною. Синтез анатомічних даних. Цілісність органу – це не арифметична сума складових його тканин, а органічна єдність, у якій одні частини взаємодіють з іншими. Ілюстрації цілісності організму. Синтез анатомічних даних слід проводити не тільки по відношенню до окремого органу, але і великої частини тіла. Як приклад наведемо тулуб, в якому після народження зберігається сегментарність. Сегменти тіла – соміти – визначають метамерну будову і решти його частин: склеротому, міотому і нейротому. Різні відділи нервової системи – анімальні і вегетативні. Цілісність організму як анатомічний субстрат. Субординація, або співвідкорення, усіх частин організму. Органи, тканини і клітини – структури, які служать для пристосування організму до оточуючого середовища	2
2.	Вчення про нервову систему. Обмін речовин, який відбувається в самому організмі. Зв'язок між ділянкою, на яку падає подразнення, і реагуючим органом у вищому багатоклітинному організмі здійснюється нервовою системою. Нервова система, функції: 1) об'єднуючу (інтегративну); 2) регулюючу – регулює функції органів; 3) зумовлює взаємозв'язок між організмом і навколишнім середовищем. Єдина нервова система людини поділяється на дві основних складових частини: 1) соматичну та 2) вегетативну. Головний мозок, його кора і тісно пов'язані з нею підкіркові утворення є матеріальною основою вищої нервової діяльності. Структурно-функціональною одиницею, або найдрібнішою часточкою органу, здатною виконувати його функцію, в нервовій системі є нейрон (нейроцит, нервова клітина). Три сторони діяльності нервової системи: 1) рецепторну функцію; 2) замикаючу функцію; 3) ефекторну, рухову функцію.	2
3.	Порівняно-анатомічний опис головного мозку. Ембріогенез головного мозку Три первинних мозкових пухирі: 1) передній мозок, prosencephalon; 2) середній мозок – mesencephalon; 3) ромбоподібний мозок – rhombencephalon. Дуже швидко перший і третій пухирі поділяються кожен ще на два вторинних пухирі. Перший – на кінцевий мозок,	

	<p>telencephalon і проміжний – diencephalon; третій поділяється на задній мозок, metencephalon і довгастий мозок, myelencephalon.</p> <p>Кожна півкуля поділяється на чотири частки; відповідно до цього і порожнина бічних шлуночків поділяється на чотири частини: центральна частина і три роги шлуночка.</p> <p>Сіра речовина (нервові клітини) кінцевого мозку.</p>	2
4.	<p>Черепні нерви.</p> <p>Черепні нерви мають особливості, які відрізняють їх від спинномозкових нервів. Ці особливості залежать, головним чином, від інших умов розвитку головного мозку і голови, ніж у спинного мозку та тулуба</p> <p>У складі черепних нервів є ті ж компоненти, що і в спинномозкових нервах. Аферентні:</p> <p>Соматично-чутливі волокна:</p> <p>Соматично-рухові волокна:</p> <p>Вісцерально-рухові волокна.</p> <p>X - Блукаючий нерв. Це найдовший із черепних нервів. Блукаючий нерв містить у собі три типи волокон.</p>	2
5.	<p>Сенсорна система організму людини.</p> <p>Шість органів чуття дають людині різноманітну інформацію про навколишній об'єктивний світ, який відображається у свідомості у вигляді суб'єктивних образів – відчуттів, сприйнять і уявлень пам'яті.</p> <p>Орган слуху. Будова слухового аналізатора. Шляхи проведення звуку.</p> <p>Орган гравітації і рівноваги (аналізатор гравітації, або статокінетичний аналізатор).</p> <p>Орган зору. Ембріогенез ока. Схема зорового аналізатора.</p> <p>Орган смаку. Значення органа смаку, (хімічне відчуття).</p> <p>Орган нюху. Структура нюхового аналізатора.</p> <p>Всі органи чуття в єдиному організмі пов'язані між собою.</p>	2
6.	<p>Центри мозкової кори.</p> <p>Уявлення про локалізацію функцій у корі головного. Поняттям про корковий центр.</p> <p>Ядро рухового аналізатора. Ядро слухового аналізатора.</p> <p>Ядро зорового аналізатора. Ядро нюхового аналізатора.</p> <p>Ядро смакового аналізатора. Ядро шкірного аналізатора.</p> <p>Оболонки головного і спинного мозку.</p> <p>Тверда оболонка головного та спинного мозку.</p> <p>Серп великого мозку. Мозочковий намет.</p> <p>Діафрагма сідла. Синуси головного мозку. Через їх тугого вони при ушкодженні не спадають, а зіяють</p> <p>Павутинна оболонка. М'яка оболонка.</p> <p>Спинномозкова рідина.</p>	2
7.	<p>Периферичний відділ нервової системи.</p> <p>Структура та розміщення спинного мозку.</p> <p>Будова спинномозкових нервів. Сіра речовина спинного мозку. Центральний канал первинної нервової трубки.</p> <p>Спинномозкові нерви. Вегетативні волокна. Передні гілки спинномозкових нервів.</p> <p>Шийне сплетення.</p> <p>Чутливі (шкірні) гілки: М'язові гілки. Змішані гілки.</p> <p>Плечове сплетення. Поперекове сплетення. Куприкове сплетення.</p> <p>Вегетативна нервова система.</p> <p>Симпатичний та парасимпатичний відділи.</p> <p>Автономія діяльності вегетативної нервової системи:</p> <p>чотири таких відділи, звідки виходять вегетативні нерви.</p> <p>Симпатична частина вегетативної нервової системи.</p> <p>Парасимпатична частина вегетативної нервової системи.</p>	2
8.	<p>Предмет, завдання, і методи психофізіології.</p> <p>Психофізіологія знаходиться на стику природничих і гуманітарних наук, і з цього її положення впливає велика кількість філософських і практичних проблем, яких вона торкається.</p>	

	<p>Психофізіологія - це наука про фізіологічні прояви психічних процесів.</p> <p>Практична психофізіологія займається виявленням кореляцій між даними, отриманими за допомогою психологічних і фізіологічних методів.</p> <p>Теоретична психофізіологія - це фундаментальна галузь знання, наука про фізіологічні механізми психічних процесів.</p> <p>Психофізіологія є міждисциплінарною галуззю наукових досліджень.</p> <p>Нові напрями та підрозділи сучасної психофізіології.</p> <p>Поняття ієрархії в психофізіології.</p> <p>Психофізіологія вивчає властивості нервової системи і темперамент як біологічну основу її формування.</p>	2
9.	<p>Психофізіологія і фізіологія вищої нервової діяльності.</p> <p>Психіки та фізіології, їх співіснування. Понять, що не визначаються об'єктивно.</p> <p>Психічна діяльність людини. Мозкові і нервові рефлекси, тваринний магнетизм, телепатію. Енергетичний підхід до психічних і психофізіологічних процесів.</p> <p>Поняття про парабіоз.</p> <p>Явище гальмування в нервових центрах.</p> <p>Координація та загальні закономірності (принципи).</p>	2
10.	<p>Методи психофізіологічних досліджень.</p> <p>Методи психофізіологічних досліджень побудовані на вимірі фізіологічних параметрів діяльності живого організму, до яких ставляться хімічні й фізичні зміни.</p> <p>Основні методи: реєстрація імпульсної активності нервових кліток, реєстрація електричної активності шкіри, електроенцефалографія, електроокулографія, електроміографія, електрокардіографія, комп'ютерна томографія, магнітоенцефалографія, ядерна магнітно-резонансна інтроскопія й позитронно-емісійна томографія тощо.</p> <p>Інші методи психофізіологічних досліджень, пов'язані зі змінами вегетативних показників у процесі психічної діяльності: показники активності шлунку, кров'яний тиск, зміна тонуусу судин голови й кінцівок, реєстрація серцевого ритму, біохімія крові тощо.</p>	2
11.	<p>Психологія пам'яті.</p> <p>Визначення терміну пам'ять. Слід пам'яті.</p> <p>Часова організація пам'яті Теорії часової організації пам'яті.</p> <p>Стадії фіксації пам'яті Теорія одного сліду двох процесів.</p> <p>Теорія про три послідовні етапи фіксації енграми. Теорії станів енграми розглядають не динаміку процесів, що приводять до формування сліду пам'яті, а її (енграми) готовність до відтворення</p> <p>Спонтанне відновлення пам'яті. Ретроградна амнезія для реактивованих слідів пам'яті.</p> <p>Організація активної пам'яті. Процедурна й декларативна пам'ять. Молекулярні механізми пам'яті.</p>	2
12.	<p>Психофізіологія мотивації емоцій та уваги.</p> <p>Обговорення різних значень терміну «мотивація» у психології та психофізіології.</p> <p>Послідовні фази розвитку мотивації.</p> <p>Психофізіологічні процеси, якими завжди супроводжується мотивація: підвищення тонуусу симпатичної/парасимпатичної НС, активація аферентних систем, зростання пошукової активності, зміни в ЕЕГ, актуалізація пам'яті, активація/деактивація моторної системи, виникнення суб'єктивних переживань.</p> <p>Структури мозку, що задіяні у мотиваційних станах. Мотиваційні системи, які визначають тип поведінки. Емоції. Система поведінкового гальмування. Тривожність, депресія. Біологічно активні речовини.</p> <p>Лють, гнів, страх. Система поведінки, що наближує - безтурботність, інтерес, впевненість, радість. Закон оптимуму мотивації, його варіанти. Види емоційних явищ.</p> <p>Міжпівкульова асиметрія кори мозку.</p> <p>Психофізіологія уваги. Часові характеристики уваги. Соціальні основи уваги.</p>	2
13.	<p>Психологія свідомості та несвідомого.</p> <p>Свідомість являє собою одне із самих складних і в той же час загадкових проявів діяльності мозку.</p> <p>Три концепції психофізіологічного пояснення явища свідомості: концепції «світлої</p>	

	<p>плями» («прожектора»), інформаційного синтезу й зв'язку свідомості з мовою. Мозкова основа відчуттів. Механізми мислення. Свідомість, спілкування, мова. Функції свідомості. Психофізіологія несвідомого. Індикатори усвідомлюваного й неусвідомлюваного сприйняття Семантичне диференціювання неусвідомлюваних стимулів. Фактор певного мінімуму тривалості активації кори. Функціональна асиметрія мозку й несвідоме. Зворотні часові зв'язки й несвідоме.</p>	2
14.	<p>Сучасні напрямки прикладної психофізіології. Педагогічна психофізіологія. Вплив на навчання: індивідуальна тривожність, підвищена реактивність симпатичної системи. З'єднання психофізіології з комп'ютеризованих навчанням, що відкриває нові перспективи для індивідуальної освіти. Соціальна психофізіологія. Взаємодії біологічних і соціальних факторів. Формування поведінки людини протягом життя під впливом соціального середовища, культури та традицій суспільства, до якого належить суб'єкт. Екологічна психофізіологія. Психофізіологічні механізми впливу на людину екологічно шкідливих чинників, що порушують психічну діяльність і поведінку людини. Людина як частина навколишнього середовища, та її вплив на його екологічний стан.</p>	2
15	<p>Поняття та структура особистості. «Індивідом народжуються. Особистістю стають. Індивідуальність відстоюють». Розвиток особистості як процес входження індивіда в певну соціокультурну спільноту. Формування особистості. Структура особистості; «Воно» (Id), «Я» (Ego) і «Над-Я» (Super-Ego). «Воно» (Id). Процес розвитку особистості. Динаміка вікових періодів особистості людини. Сенситивні вікові періоди оптимальних строків розвитку тих чи інших сторін психіки людини Неврози як наслідок дефектів функції захисту.</p>	2
	Всього	30

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	<p>Вступ до дисципліни. Вчення про нервову систему/ Порівняно-анатомічний опис головного мозку. Центри мозкової кори. Черепні нерви. Анатомія як дисципліна, що вивчає будову тіла людини за системами, тому і зветься систематичною. Синтез анатомічних даних. Цілісність органу – це не арифметична сума складових його тканин, а органічна єдність, у якій одні частини взаємодіють з іншими. Сегменти тіла – соміти – визначають метамерну будову і решти його частин: склеротому, міотому і нейротому. Цілісність організму як анатомічний субстрат. Субординація, або співвідкорення, усіх частин організму. Органи, тканини і клітини – структури, які служать для пристосування організму до оточуючого середовища. Вчення про нервову систему. Нервова система, функції: 1) об'єднуючу (інтегративну); 2) регулюючу – регулює функції органів; 3) зумовлює взаємозв'язок між організмом і навколишнім середовищем. Єдина нервова система людини поділяється на дві основних складових частини: 1) соматичну та 2) вегетативну. Головний мозок, його кора і тісно пов'язані з нею підкіркові утворення є матеріальною основою вищої нервової діяльності. Структурно-функціональною одиницею, або найдрібнішою часточкою органу, здатною виконувати його функцію, в нервовій системі є нейрон (нейроцит, нервова клітина). Три сторони діяльності нервової системи: 1) рецепторну функцію; 2) замикаючу функцію; 3) ефекторну, рухову функцію. Порівняно-анатомічний опис головного мозку. Ембріогенез головного мозку. Сіра речовина (нервові клітини) кінцевого мозку. Черепні нерви.</p>	2

	<p>Черепні нерви мають особливості, які відрізняють їх від спинномозкових нервів. Ці особливості залежать, головним чином, від інших умов розвитку головного мозку і голови, ніж у спинного мозку та тулуба. У складі черепних нервів є ті ж компоненти, що і в спинномозкових нервах. Аферентні: Соматично-чутливі волокна: Соматично-рухові волокна: Вісцерально-рухові волокна. X - Блукаючий нерв. Це найдовший із черепних нервів.</p>	
2.	<p>Сенсорна система організму людини. Периферичний відділ нервової системи. Вегетативна нервова система. Сенсорна система організму людини.</p> <p>Шість органів чуття дають людині різноманітну інформацію про навколишній об'єктивний світ, який відображається у свідомості у вигляді суб'єктивних образів – відчуттів, сприйнять і уявлень пам'яті. Орган слуху. Будова слухового аналізатора. Шляхи проведення звуку. Орган гравітації і рівноваги (аналізатор гравітації, або статокінетичний аналізатор). Орган зору. Ембріогенез ока. Схема зорового аналізатора. Орган смаку. Значення органа смаку, (хімічне відчуття). Орган нюху. Структура нюхового аналізатора. Центри мозкової кори. Уявлення про локалізацію функцій у корі головного. Поняттям про корковий центр. Ядро рухового аналізатора. Ядро слухового аналізатора. Ядро зорового аналізатора. Ядро нюхового аналізатора. Ядро смакового аналізатора. Ядро шкірного аналізатора. Оболонки головного і спинного мозку. Тверда оболонка головного та спинного мозку. Серп великого мозку. Мозочковий намет. Діафрагма сідла. Синуси головного мозку. Павутинна оболонка. М'яка оболонка. Спинномозкова рідина. Периферичний відділ нервової системи. Структура та розміщення спинного мозку. Будова спинномозкових нервів. Сіра речовина спинного мозку. Центральний канал первинної нервової трубки. Спинномозкові нерви. Вегетативні волокна. Передні гілки спинномозкових нервів. Шийне сплетення. Чутливі (шкірні) гілки: М'язові гілки. Змішані гілки. Плечове сплетення. Поперекове сплетення. Куприкове сплетення. Вегетативна нервова система. Симпатичний та парасимпатичний відділи.</p> <p>Автономія діяльності вегетативної нервової системи: чотири відділи, звідки виходять вегетативні нерви.</p> <p>Симпатична частина вегетативної нервової системи.</p> <p>Парасимпатична частина вегетативної нервової системи.</p>	2
3.	<p>Психофізіологія і фізіологія вищої нервової діяльності. Методи психофізіологічних досліджень. Предмет, завдання, і методи психофізіології.</p> <p>Психофізіологія - це наука про фізіологічні прояви психічних процесів. Практична психофізіологія займається виявленням кореляцій між даними, отриманими за допомогою психологічних і фізіологічних методів. Теоретична психофізіологія - це фундаментальна галузь знання, наука про фізіологічні механізми психічних процесів. Нові напрями та підрозділи сучасної психофізіології. Поняття ієрархії в психофізіології. Психофізіологія і фізіологія вищої нервової діяльності. Психіки та фізіології, їх співіснування. Понять, що не визначаються об'єктивно. Психічна діяльність людини. Мозкові і нервові рефлекси, тваринний магнетизм, телепатію. Енергетичний підхід до психічних і психофізіологічних процесів.</p> <p>Поняття про парабіоз. Явище гальмування в нервових центрах. Координація та загальні закономірності (принципи). Методи психофізіологічних досліджень. Основні методи: реєстрація імпульсної активності нервових кліток, реєстрація електричної активності шкіри, електроенцефалографія, електроокулографія, електроміографія, електрокардіографія, комп'ютерна томографія, магнітоенцефалографія, ядерна магнітно-резонансна інтроскопія й позитронно-емісійна томографія тощо. Інші методи психофізіологічних досліджень, пов'язані зі змінами вегетативних показників у процесі психічної діяльності: показники активності шлунку, кров'яний тиск, зміна тонуусу судин голови й кінцівок, реєстрація серцевого ритму, біохімія крові тощо.</p>	2
4.	<p>Психологія пам'яті. Психофізіологія мотивації емоцій та уваги. Психологія свідомості та несвідомого.</p> <p>Психологія пам'яті. Визначення терміну пам'ять. Слід пам'яті. Часова організація пам'яті Теорії часової організації пам'яті. Стадії фіксації пам'яті Теорія одного сліду двох</p>	

	<p>процесів. Теорія про три послідовні етапи фіксації енграми. Теорії станів енграми розглядають не динаміку процесів, що приводять до формування сліду пам'яті, а її (енграми) готовність до відтворення. Спонтанне відновлення пам'яті. Ретроградна амнезія для реактивованих слідів пам'яті. Організація активної пам'яті. Процедурна й декларативна пам'ять. Молекулярні механізми пам'яті. Психофізіологія мотивації емоцій та уваги. Обговорення різних значень терміну «мотивація» у психології та психофізіології. Послідовні фази розвитку мотивації. Психофізіологічні процеси, якими завжди супроводжується мотивація: підвищення тонусу симпатичної/парасимпатичної НС, активація аферентних систем, зростання пошукової активності, зміни в ЕЕГ, актуалізація пам'яті, активація/деактивація моторної системи, виникнення суб'єктивних переживань. Структури мозку, що задіяні у мотиваційних станах. Мотиваційні системи, які визначають тип поведінки. Емоції. Система поведінкового гальмування. Тривожність, депресія. Біологічно активні речовини. Лють, гнів, страх. Система поведінки, що наближує - безтурботність, інтерес, впевненість, радість. Закон оптимуму мотивації, його варіанти. Види емоційних явищ. Міжпівкульова асиметрія кори мозку. Психофізіологія уваги. Часові характеристики уваги. Соціальні основи уваги. Психологія свідомості та несвідомого.</p> <p>Свідомість являє собою одне із самих складних і в той же час загадкових проявів діяльності мозку. Три концепції психофізіологічного пояснення явища свідомості: концепції «світлої плями» («прожектора»), інформаційного синтезу й зв'язку свідомості з мовою. Мозкова основа відчуттів. Механізми мислення. Свідомість, спілкування, мова. Функції свідомості. Психофізіологія несвідомого. Індикатори усвідомлюваного й неусвідомлюваного сприйняття. Семантичне диференціювання неусвідомлюваних стимулів. Фактор певного мінімуму тривалості активації кори. Функціональна асиметрія мозку й несвідоме. Зворотні часові зв'язки й несвідоме.</p>	2
5.	<p>Сучасні напрямки прикладної психофізіології. Поняття та структура особистості. Методи особистісного тестування. Сучасні напрямки прикладної психофізіології.</p> <p>Вплив на навчання: індивідуальна тривожність, підвищена реактивність симпатичної системи. З'єднання психофізіології з комп'ютеризованих навчанням, що відкриває нові перспективи для індивідуального освіти. Соціальна психофізіологія.</p> <p>Взаємодії біологічних і соціальних факторів. Формування поведінки людини протягом життя під впливом соціального середовища, культури та традицій суспільства, до якого належить суб'єкт. Екологічна психофізіологія. Психофізіологічні механізми впливу на людину екологічно шкідливих чинників, що порушують психічну діяльність і поведінку людини. Людина як частина навколишнього середовища, та її вплив на його екологічний стан. Поняття та структура особистості. «Індивідом народжуються. Особистістю стають. Індивідуальність відстоюють». Розвиток особистості як процес входження індивіда в певну соціокультурну спільноту. Формування особистості. Структура особистості; «Воно» (Id), «Я» (Ego) і «Над-Я» (Super-Ego). «Воно» (Id). Процес розвитку особистості. Динаміка вікових періодів особистості людини. Сенситивні вікові періоди оптимальних строків розвитку тих чи інших сторін психіки людини Неврози як наслідок дефектів функції захисту.</p>	2
	Всього	10

4.2. План семінарських занять

Ефективною формою організації навчання у вищій школі є семінарські заняття, з якими органічно поєднуються лекції.

Проведення семінарських занять дозволяє вирішувати такі дидактичні цілі:

- оптимально поєднувати лекційні заняття із систематичною самостійною навчально-пізнавальною діяльністю студентів, їх теоретичну підготовку з практичною;
- розвивати уміння, навички розумової праці, творчого мислення, уміння використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- формувати у студентів інтерес до науково-дослідної роботи і залучення їх до наукових досліджень, які здійснює кафедра;
- формувати уміння і навички здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності;

- здійснювати діагностику і контроль знань студентів з окремих розділів і тем програми, формувати уміння і навички виконання різних видів майбутньої професійної діяльності.

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	<p>Тема заняття: Вступ до дисципліни. Загальна характеристика будови нервової системи. Основні функції ЦНС.</p> <p>Предмет, історія, значення анатомії та еволюції вищої нервової діяльності, методи досліджень, фізіологічні функції, основні анатомічні поняття та терміни, загальний огляд нервової системи людини.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття :</p> <p>а. На муляжах та таблицях виконати загальний огляд нервової системи людини: центральна і периферична нервова система, соматична та вегетативна нервова система. Дуга автономного рефлексу. Симпатична та парасимпатична нервова система.</p> <p>б. В робочих зошитах необхідно змалювати схему центральної та периферійної нервової системи.</p>	1
2.	<p>Тема заняття: Будова і клітинна організація головного мозку та спинного мозку. Порівняно-анатомічний опис головного мозку. Центри мозкової кори.</p> <p>Загальна характеристика будови нервової системи людини: центральна і периферична нервова система, соматична та вегетативна нервова система.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття :</p> <p>а. На муляжах та таблицях виконати огляд будови клітин, тканини нервової системи людини: центральної і периферичної.</p> <p>б. В робочих зошитах необхідно змалювати схему будову клітин та тканин центральної та периферійної нервової системи людини.</p>	2
3.	<p>Тема заняття: Нервові центри та закони проведення нервового імпульсу. Регуляції та функції нервової системи. Черепні нерви. Сенсорна система організму людини.</p> <p>Розвиток окремих відділів центральної нервової системи: розвиток спинного мозку, особливості розвитку довгастого мозку, мозочка, середнього мозку. Анатомічна характеристика великих півкуль мозку людини та підкоркових структур. загальний огляд і клітинна організація спинного мозку людини: будова і клітинна організація спинного мозку.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття :</p> <p>а. На муляжах та таблицях ознайомитися з будовою головного мозку людини: поля та частки кори великих півкуль. Борозни та завитки верхньобічної, нижньої та медіальної поверхонь великих півкуль. Будова лімбічної системи та її функції. Головні відділи проміжного мозку: таламус, гіпоталамус та епіталаму. Будова довгастого мозку. Будова моста мозку. Будова середнього мозку. Будова мозочка.</p> <p>б. На муляжах та таблицях ознайомитися: з будовою та топографією спинного мозку. Оболонки. Плечове і поперекове потовщення. Будова сіра і біла речовина. Передні і задні спинномозкові корінці. Ретикулярна формація спинного мозку. Будова спинномозкових нервів. Провідна система спинного мозку. Висхідні та низхідні шляхи спинного мозку. Сегментарна будова спинного мозку. Передні і задні корінці. Внутрішня будова спинного мозку. Сіра і біла речовина. Основні ядра.</p>	2
4.	<p>Тема заняття: Загальна характеристика периферійної нервової системи. Вегетативна нервова система.</p> <p>Загальна будова вегетативної нервової системи: симпатична та парасимпатична.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття :</p> <p>а. На муляжах та таблицях ознайомитися з будовою та топографією черепно-мозкових нервів.</p> <p>б. На муляжах та таблицях ознайомитися з будовою та топографією спинномозкових нервів.</p>	2
5.	<p>Тема заняття: Психофізіологія і фізіологія вищої нервової діяльності. Методи психофізіологічних досліджень.</p> <p>Психофізіологія та її місце в системі психологічних наук. Предмет психофізіології.</p>	

	<p>Історія становлення психофізіології як науки. Основні завдання психофізіології на сучасному етапі. Методи психофізіологічних досліджень. Організація психофізіологічного обстеження.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття :</p> <p>а. На муляжах та таблицях ознайомитися з будовою сенсорної системи організму людини.</p> <p>б. Ознайомитися з методами психологічних досліджень.</p>	2
6.	<p>Тема заняття: Психофізіологія пам'яті та навчання. Психофізіологія мотивації емоцій та уваги. Психологія свідомості та несвідомого.</p> <p>Поняття потреб з позицій системного підходу. Ієрархія потреб. Мотивації, їх формування. Особливості формування мотивацій у тварин і людини. Домінуюче мотиваційне збудження. Визначити корисність даних досліджень для практичної та теоретичної психології. Потреби та емоції. Класифікація емоційних феноменів. Характеристики емоцій. Функції емоцій. Суб'єктивний та об'єктивний компоненти емоцій. Фізіологічні прояви емоцій: сенсомоторні та вегетативні. Вплив емоцій на діяльність. Методи вивчення і діагностики емоцій. Психофізіологія стресу. Види стресу. Стадії стресу. Значення стресу.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття:</p> <p>а. На муляжах та таблицях ознайомитися з локалізацією основних центрів головного мозку людини, які відповідають за основні психофізіологічні функції людини.</p> <p>б. Ознайомитися з основними теоріями стресу.</p>	2
7.	<p>Тема заняття: Сучасні напрямки прикладної психофізіології. Психофізіологія потребово-мотиваційної сфери. Поняття та структура особистості.</p> <p>Основні принципи психофізіологічних досліджень феномену свідомості. Визначити корисність даних досліджень для практичної та теоретичної психології. Основні принципи дослідження процесів пам'яті та навчання людини та психофізіологічних реакцій, пов'язаних із ними. Визначити корисність даних досліджень для практичної та теоретичної психології.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття:</p> <p>а. Ознайомитися з методами психофізіологічних досліджень.</p> <p>б. Значення психофізіологічних досліджень в практичній діяльності психолога.</p>	2
8.	<p>Тема заняття: Методи особистісного тестування. Шляхи та засоби психофізіологічного і психічного забезпечення професійної діяльності.</p> <p>Організм та особистість. Діагностика та корегування. Психологічні особливості проявів тривожності і агресивності у юнаків. Життєва криза як індикатор особистісного розвитку. Духовні цінності в становленні особистості громадянина. Психологічний аналіз поведінки при різних типах невротичного конфлікту. Соціально-психологічні фактори професійної діяльності. Оцінка працездатності за психофізіологічними критеріями. Аналіз та психофізіологічна класифікація професійної діяльності. Психофізіологічні особливості діяльності в екстремальних умовах.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття:</p> <p>а. Ознайомитися з методами функціонального контролю здоров'я особистості.</p> <p>б. Ознайомитися з забезпеченням професійної діяльності психолога.</p>	2
	Разом:	15 год

Заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
1.	<p>Тема заняття: Вступ до дисципліни. Загальна характеристика будови нервової системи. Основні функції ЦНС.</p> <p>Предмет, історія, значення анатомії та еволюції вищої нервової діяльності, методи досліджень, фізіологічні функції, основні анатомічні поняття та терміни, загальний огляд нервової системи людини; загальна характеристика будови нервової системи людини: центральна і периферична нервова система, соматична та вегетативна нервова система..</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття :</p>	2

	<p>а. На муляжах та таблицях виконати загальний огляд нервової системи людини: центральна і периферична нервова система, соматична та вегетативна нервова система. Дуга автономного рефлексу. Симпатична та парасимпатична нервова система.</p> <p>б. В робочих зошитах необхідно змалювати схему центральної та периферійної нервової системи.</p> <p>в. На муляжах та таблицях виконати огляд будови клітин, тканини нервової системи людини: центральної і периферичної.</p> <p>г. В робочих зошитах необхідно змалювати схему будову клітин та тканин центральної та периферійної нервової системи людини.</p>	
2.	<p>Тема заняття: Нервові центри та закони проведення нервового імпульсу. Регуляції та функції нервової системи. Порівняно-анатомічний опис головного мозку. Центри мозкової кори</p> <p>Розвиток окремих відділів центральної нервової системи: розвиток спинного мозку, особливості розвитку довгастого мозку, мозочка, середнього мозку. Анатомічна характеристика великих півкуль мозку людини та підкоркових структур. загальний огляд і клітинна організація спинного мозку людини: будова і клітинна організація спинного мозку.</p> <p>Черепні нерви. Сенсорна система організму людини. Загальна характеристика периферійної нервової системи. Вегетативна нервова система, загальна будова вегетативної нервової системи: симпатична та парасимпатична.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття :</p> <p>а. На муляжах та таблицях ознайомитися з будовою головного мозку людини: поля та частки кори великих півкуль. Борозни та завитки верхньобічної, нижньої та медіальної поверхонь великих півкуль. Будова лімбічної системи та її функції. Головні відділи проміжного мозку: таламус, гіпоталамус та епіталаму. Будова довгастого мозку. Будова моста мозку. Будова середнього мозку. Будова мозочка.</p> <p>б. На муляжах та таблицях ознайомитися: з будовою та топографією спинного мозку. Оболонки. Плечове і поперекове потовщення. Будова сіра і біла речовина. Передні і задні спинномозкові корінці. Ретикулярна формація спинного мозку. Будова спинномозкових нервів. Провідна система спинного мозку. Висхідні та низхідні шляхи спинного мозку. Сегментарна будова спинного мозку. Передні і задні корінці. Внутрішня будова спинного мозку. Сіра і біла речовина. Основні ядра.</p> <p>в. На муляжах та таблицях ознайомитися з будовою та топографією черепно-мозкових нервів.</p> <p>г. На муляжах та таблицях ознайомитися з будовою та топографією спинномозкових нервів.</p>	2
3.	<p>Тема заняття: Психофізіологія і фізіологія вищої нервової діяльності. Методи психофізіологічних досліджень. Методи особистісного тестування. Шляхи та засоби психофізіологічного і психічного забезпечення професійної діяльності.</p> <p>Психофізіологія та її місце в системі психологічних наук. Предмет психофізіології. Історія становлення психофізіології як науки. Основні завдання психофізіології на сучасному етапі. Методи психофізіологічних досліджень. Організація психофізіологічного обстеження. Поняття потреб з позицій системного підходу. Ієрархія потреб. Мотивації, їх формування. Особливості формування мотивацій у тварин і людини. Домінуюче мотиваційне збудження. Визначити корисність даних досліджень для практичної та теоретичної психології. Потреби та емоції. Класифікація емоційних феноменів. Характеристики емоцій. Функції емоцій. Суб'єктивний та об'єктивний компоненти емоцій. Фізіологічні прояви емоцій: сенсомоторні та вегетативні. Вплив емоцій на діяльність. Методи вивчення і діагностики емоцій. Психофізіологія стресу. Види стресу. Стадії стресу. Значення стресу.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття :</p> <p>а. На муляжах та таблицях ознайомитися з будовою сенсорної системи організму людини.</p> <p>б. Ознайомитися з методами психологічних досліджень.</p> <p>в. На муляжах та таблицях ознайомитися з локалізацією основних центрів головного</p>	2

	мозку людини, які відповідають за основні психофізіологічні функції людини. г. Ознайомитися з основними теоріями стресу.	
4.	<p>Тема заняття: Психофізіологія пам'яті та навчіння. Психофізіологія мотивації емоцій та уваги. Психологія свідомості та несвідомого Сучасні напрямки прикладної психофізіології. Психофізіологія потребово-мотиваційної сфери. Поняття та структура особистості.</p> <p>Основні принципи психофізіологічних досліджень феномену свідомості. Визначити корисність даних досліджень для практичної та теоретичної психології. Основні принципи дослідження процесів пам'яті та навчіння людини та психофізіологічних реакцій, пов'язаних із ними. Визначити корисність даних досліджень для практичної та теоретичної психології; організм та особистість. Діагностика та корегування. Психологічні особливості проявів тривожності і агресивності у юнаків. Життєва криза як індикатор особистісного розвитку. Духовні цінності в становленні особистості громадянина. Психологічний аналіз поведінки при різних типах невротичного конфлікту. Соціально-психологічні фактори професійної діяльності. Оцінка працездатності за психофізіологічними критеріями. Аналіз та психофізіологічна класифікація професійної діяльності. Психофізіологічні особливості діяльності в екстремальних умовах.</p> <p>Завдання, які виносяться на групове заняття:</p> <p>а. Ознайомитися з методами психофізіологічних досліджень. б. Значення психофізіологічних досліджень в практичній діяльності психолога. в. Ознайомитися з методами функціонального контролю здоров'я особистості. г. Ознайомитися з забезпеченням професійної діяльності психолога.</p>	2
	Разом:	8 год

4.3. Завдання для самостійної роботи

Для самостійної роботи студентів виносяться завдання теоретичного характеру, які недостатньо ґрунтовно розглянуті в межах лекційних та семінарських занять. Студент має опрацювати літературні джерела та бути готовим до відповіді на поставлені питання під час проведення практичних занять та іспиту. Завданнями практичного характеру є тести та задачі.

Теми для самостійного опрацювання:

№	Назва теми	к-ть годин
1.	Основні анатомічні поняття та терміни.	5
2.	Ембріогенез та гістологічна будова нервової системи людини.	5
3.	Загальна характеристика нервової тканини.	5
4.	Загальний огляд нервової системи людини.	5
5.	Довгастий мозок . Середній мозок.	5
6.	Будова спинного мозку. Проміжний мозок.	5
7.	Міст мозку. Мозочок.	5
8.	Зони кори півкуль кінцевого мозку.	5
9.	Нейроанатомічні основи вищих психічних функцій.	5
10.	Методики дослідження простої і складної сенсомоторної реакції.	5
11.	Методики дослідження мислення.	5
12.	Оцінка працездатності за психофізіологічними критеріями.	5
13.	Аналіз та психофізіологічна класифікація професійної діяльності.	5
14.	Методи функціонального контролю здоров'я особистості.	5
15.	Шляхи та засоби психофізіологічного і психічного забезпечення професійної діяльності	5
	Разом:	75 год.

Заочна форма навчання

№	Назва теми	к-ть годин
1.	Основні анатомічні поняття та терміни.	6

2.	Ембріогенез та гістологічна будова нервової системи людини.	6
3.	Загальна характеристика нервової тканини.	6
4.	Загальний огляд нервової системи людини.	6
5.	Зони кори півкуль кінцевого мозку.	6
6.	Довгастий мозок. Середній мозок.	6
7.	Проміжний мозок.	6
8.	Міст мозку. Мозочок.	6
9.	Будова спинного мозку.	6
10.	Будова та функції периферійної нервової системи.	6
11.	Нейроанатомічні основи вищих психічних функцій.	6
12.	Методики дослідження простої і складної сенсомоторної реакції.	6
13.	Методики дослідження мислення.	6
14.	Оцінка працездатності за психофізіологічними критеріями.	6
15.	Аналіз та психофізіологічна класифікація професійної діяльності.	6
16.	Методи функціонального контролю здоров'я особистості.	6
17.	Шляхи та засоби психофізіологічного і психічного забезпечення професійної діяльності	6
	Разом:	102год.

Типові тестові задачі для розв'язування на практичних заняттях:

(взірець)

1. Індивідуальний розвиток організму з моменту його народження до природної смерті, це

- А) Гомеостаз;
- Б) Період життя;
- В) Онтогенез .

2. Гетерохронія – це

- А) Нерівномірне дозрівання функціональних систем;
- Б) Рівномірне дозрівання;
- В) Припинення дозрівання.

3. Поширення нервового процесу з місця, де він виник на навколишні нервові центри називається

- А) Індукція;
- Б) Іррадіація;
- В) Еферентний синтез.

4. Нервові волокна, які передають команди від ЦНС до робочих органів називаються

- А) Аферентними;
- Б) Еферентними;
- В) Проміжними.

5. Динамічний стереотип виникає внаслідок

- А) позитивних і негативних умов подразників;
- Б) Формування певної послідовності, що часто повторюється;
- В) Значної тривалості руху.

6. Основою ВНД є

- А) Лише умовні рефлекси;
- Б) Лише безумовні рефлекси;
- В) Умовні та безумовні рефлекси.

7. Безумовні рефлекси – рефлекси, які зберігаються

- А) Протягом усього життя;
- Б) Певний період часу;
- В) Близько декількох років.

8. Наявність якої пам'яті забезпечує збереженню зорового образу під час мигання?

- А) Довготривалої;
- Б) Сенсорної;
- В) Короткотривалої.

9. Здатність передавати збудження від одних клітин до інших називається

- А) Провідністю;
- Б) Збудливістю;
- В) Проміжністю.

10. У якій фазі сну людина бачить сновидіння?

- А) Повільного сну;
- Б) Швидкого сну;
- В) Парадоксального сну;
- Г) Короткочасного сну.

4.4. Забезпечення освітнього процесу

1. Підручники. Муляжі, таблиці, атласи по розділах. Мультимедійні проектори, комп'ютери, екрани для мультимедійних презентацій, лекційні презентації.

2. Демонстраційні екрани, ноутбуки, файли у Power Point та Word з задачами та клас комп'ютерного програмованого навчання і контролю підсумкових занять. Комплекти завдань для комплексних контрольних робіт.

3. Екзаменаційні білети.

5. Підсумковий контроль

Перелік питань підсумкового контролю (екзамену)

1. Загальна будова й функції нервової системи, її еволюція.
2. Схема рефлекторної дуги та види рефлексів.
3. Кора півкуль, особливості будови.
4. Система органів і загальна будова організму.
5. Нервові волокна (нерви та нервові провідні шляхи).
6. Загальна будова головного мозку.
7. Відділи ЦНС та їх утворення.
8. Сегментарна іннервація тіла людини, сегменти спинного мозку.
9. Еволюція нервової системи.
10. Проміжний мозок та його функції. Зоровий горб (таламус). Гіпоталамус.
11. Спинний мозок: положення, форма, будова.
12. Функціональна будова спинного мозку: центри та нервові провідні шляхи.
13. Головні провідні шляхи головного та спинного мозку.
14. Оболонки головного та спинного мозку, простори, відростки, пазухи.
15. Спинномозкові нерви: будова, функції.
16. Черепні нерви. Їх склад, ядра, гілки, іннервація.
17. Будова автономної (вегетативної) нервової системи.
18. Схема автономної рефлекторної дуги, волокна.
19. Симпатична частина автономної нервової системи.
20. Особливості впливу симпатичної НС на функції організму.
21. Парасимпатична частина автономної нервової системи.
22. Особливості впливу парасимпатичної НС на функції організму.
23. Сенсорна система. Аналізатори: види, структура.
24. Фізіологічне значення автономної нервової системи. Іннервація органів.
25. Рефлекс як основний принцип нервової діяльності. Види рефлексів.
26. Рецептори: їх класифікація.
27. Синапси, їх види і властивості, передача збудження через синапси.
28. Загальна характеристика принципів саморегуляції функцій організму.
29. Принцип зворотних зв'язків.
30. Значення досліджень анатомії нервової системи для психології.
31. Основи фізіології психічної (вищої нервової) діяльності.
32. Вікові зміни структури і функцій різних відділів ЦНС.
33. Поняття про другу сигнальну систему.
34. Нейрогуморальна регуляція функцій організму.
35. Значення наукових досліджень анатомії нервової системи для психології.

36. Типи вищої нервової діяльності, їх анатомічно-функціональні особливості.
37. Сон і змінені стани свідомості.
38. Дослідження сну і сновидінь в психології та психофізіології.
39. Психологічні та психофізіологічні теорії емоцій.
40. Принцип доміанти (А. А. Ухтомський).
41. Еволюційні форми уваги.
42. Мозкові центри мови і нейропсихологічні дослідження.
43. Вчення про другу сигнальну систему і її сучасне становище.
44. Етапи еволюції комунікацій між тваринами.
45. Психофізіологічні методи діагностики інтелекту і їх обмеження.
46. Психологія і психофізіологія прийняття рішень.
47. Електрофізіологічні методи вивчення руху.
48. Нейрофізіологічні основи емоційних процесів.
49. Синаптична теорія пам'яті і її історичний розвиток.
50. Функціональна організація довільного руху.
51. Психофізіологічні основи свідомості.
52. Свідомість як рівень неспання: кома і змінені стани свідомості.
53. Викликані потенціали в дослідженні уваги.
54. Біологічні передумови загальних і спеціальних здібностей.
55. Нейрофізіологічні механізми селективного уваги.
56. Психофізіологічний підхід до інтелекту.
57. Мозкова система уваги.
58. Нейрофізіологічні основи мовленнєвої діяльності людини.
59. Електроенцефалографічні дослідження процесів сприйняття.
60. Стрес та його роль в житті людини.

«0» варіант екзаменаційного білету

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Освітньо-кваліфікаційний рівень БАКАЛАВР

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

спеціальність: 053 «Психологія»

Навчальна дисципліна **Анатомія нервової системи та психофізіологія**

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 0

1. Спинний мозок: положення, форма, будова – максимальна кількість балів – 10.
2. Психологія і психофізіологія прийняття рішень – максимальна кількість балів – 15.
3. Психофізіологічний підхід до інтелекту – максимальна кількість балів – 15.

Затверджено на засіданні кафедри психології, протокол №__ від „_” 20__р.

Завідувач кафедри _____ доктор психол. наук Лисенкова І. П.

Екзаменатор _____ доц. Грищенко Г.В.

І таких 30 білетів

Приклад контрольної роботи

Варіант № 1

А. Виберіть правильні відповіді.

1. Психофізіологія розглядає психічні процеси:

- 1) як сукупність внутрішніх відчуттів;
- 2) як “скриньку”, до якої надходить інформація, що там змінюється і виходить у вигляді поведінкової реакції;
- 3) як розуміння всіх складних процесів і механізмів, що визначають поведінку людини;
- 4) як механізми, які визначають поведінку людини.

2. До функціональних станів людини, що впливають на ефективну та безпечну діяльність відносяться:

- 1) стомлення (хронічне стомлення):

- 1) перевтомлення;
- 2) гіпокінезія;
- 3) монотонії та нервопсихічні напруги.

2. Під функціональними станами розуміють:

- 1) психофізіологічні якості;
- 2) особливості психіки;
- 3) особливості життєдіяльності;
- 4) сукупність характеристики фізіологічних функцій та психофізіологічних якостей, які визначають рівень активності функціональних систем організму, особливості життєдіяльності та стан працездатності людини.

Б. Дайте визначення поняттям :

1. Методи і завдання психофізіології.

Методи психофізіології _____ За
 вдання психофізіології _____

В. Розкрийте зв'язок психофізіології з іншими науками.

І таких 20 варіантів задач.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Методи контролю

- Опитування (перевірка теоретичних знань та практичних навичок).
- Тестовий контроль.

Поточний контроль. Перевірка на практичних заняттях теоретичних знань і засвоєння практичних навичок, а так само результатів самостійної роботи студентів. Контролюються викладачами відповідно до конкретної мети навчальної програми. Оцінка рівня підготовки студентів здійснюється шляхом: опитування студентів, рішення й аналізу ситуаційних завдань і тестових завдань, контролю засвоєння практичних навичок.

Проміжний тестовий контроль. Перевірка можливості використання студентами для практичного застосування отриманих теоретичних знань і практичних навичок по всіх вивчених темах, а так само результатів самостійної роботи студентів. Здійснюється на останньому занятті за розділом шляхом здачі практичних навичок, тестування.

Підсумковий контроль. До підсумкового контролю (екзамен) допускаються студенти, які відвідали всі передбачені навчальною програмою лекції, аудиторні навчальні заняття, виконали в повному обсязі самостійну роботу й у процесі навчання набрали кількість балів, не менше, ніж мінімальну – **60 балів у семестрі.**

Розподіл балів, які отримують студенти

Позитивна оцінка на кожному семінарському занятті може бути від 2.25 до 6 балів

Студент на протязі семестру може максимально отримати 60 балів. Сукупна кількість балів за поточну навчальну діяльність вважається зарахованою, якщо студент набрав не менше ніж 30 балів.

Оцінка успішності студента

Вид діяльності	Максимальна кількість балів
Семінар тема 1	6
Семінар тема 2	6
Семінар тема 3	6
Семінар тема 4	6
Семінар тема 5	6
Семінар тема 6	6
Семінар тема 7	6

Семінар тема 8	6
Проміжний тестовий контроль	12
Разом	60
Екзамен	40
Разом з екзаменом	100

З метою оцінки результатів навчання проводиться підсумковий контроль у формі екзамену. Сукупна максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність та підсумковий модульний контроль становить 100 балів, мінімальна – 60 балів.

Критерії оцінювання знань

Оцінкою 5 – 6 балів в семестрі, 90 - 100 балів на іспиті (А за шкалою ECTS та 5 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється, якщо вона демонструє глибокі знання анатомії та фізіології людини, вміння застосовувати теоретичний матеріал для практичного аналізу і не має ніяких неточностей.

Оцінкою 3,1 - 4 бали в семестрі, 75 - 89 балів на іспиті (В та С за шкалою ECTS та 4 за національною шкалою) відповідь оцінюється, якщо вона показує знання, вміння застосовувати їх практично, але допускаються деякі принципові неточності.

Оцінкою 2,25 - 3 бали в семестрі, 60 - 74 балів на іспиті (D та E за шкалою ECTS та 3 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється за умови, що він знає головні теоретичні положення та може використати їх на практиці.

Заочна Форма Навчання

Розподіл балів, які отримують студенти

Максимальна кількість балів на кожному семінарському занятті складає 12 балів, загальна максимальна кількість балів – 60 балів ($4 \times 12 + 12 = 60$), мінімальна кількість балів на кожному занятті, щоб вважати заняття зарахованим, – 4,5 бали, загальна мінімальна кількість балів за семестр – 30 балів ($4 \times 4,5 + 12 = 30$).

Студент на протязі семестру може максимально отримати 60 балів. Сукупна кількість балів за поточну навчальну діяльність вважається зарахованою, якщо студент набрав не менше ніж 30 балів.

Оцінка успішності студента

Вид діяльності (завдання)	Максимальна кількість балів
Семінар тема 1	12
Семінар тема 2	12
Семінар тема 3	12
Семінар тема 4	12
Контрольна робота	12
Разом	60
Екзамен	40
Разом з екзаменом	100

З метою оцінки результатів навчання проводиться підсумковий контроль у формі екзамену. Сукупна максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність та підсумковий модульний контроль становить 100 балів, мінімальна – 60 балів.

Критерії оцінювання знань

Оцінкою 10 - 12 балів в семестрі, 90 - 100 балів на іспиті (А за шкалою ECTS та 5 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється, якщо вона демонструє глибокі знання анатомії та фізіології людини, вміння застосовувати теоретичний матеріал для практичного аналізу і не має ніяких неточностей.

Оцінкою 8 – 11 бали в семестрі, 75 - 89 балів на іспиті (В та С за шкалою ECTS та 4 за національною шкалою) відповідь оцінюється, якщо вона показує знання, вміння застосовувати їх практично, але допускаються деякі принципові неточності.

Оцінкою 4,5 - 7 бали в семестрі, 60 - 74 балів на іспиті (D та E за шкалою ECTS та 3 за національною шкалою) відповідь студента оцінюється за умови, що він знає головні теоретичні положення та може використати їх на практиці.

7. Рекомендована література

Нормативно правові акти України в чинній редакції.

Основна

1. Анатомія і еволюція нервової системи: Навчальний посібник/За ред. І.М.Рожкова.- Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П.Могили, 2005.- 228 с.
2. Аршава І.Ф., Черненко М.І. Психофізіологія: Підручник для студ. вищих навч. закл. - К.: Вища освіта, 2006. - 308 с.
3. Данилова Я. Я. Психофізіологія. — М.: Аспект-Пресс, 2001. - 373 с.
4. Долгов О.М. : Вивчаємо анатомію людини. Анатомія нервової системи: навч.посіб.- Вінниця, ВДПУ, 2000. - 74с.
5. Горго Ю.П. Психофізіологія {прикладні аспекти}: Навч. посібник. - К.: МАУП, 1999.- 160 с.
6. Кокун О.М. Психофізіологія: Навчальний посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 184 с.
7. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності / Підручник для студентів вищих навчальних закладів. - К.: Ельга, Ніка-Центр, 2003. - 400 с.
8. Корольчук М.С., Крайнюк В.М., Косенко А.Ф., Кочергіна Т.І. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я: Навч. посібник. - К.: Здоров'я, 2002. - 260 с.
9. Крайнюк В.М. Практикум з психології. Курс лекцій. - К.: КиМУ, 2002. - Ч. 1, 2.
10. Малхазов О.Р. Психологія та психофізіологія управління руховою діяльністю. - К.: Євролінія, 2002. - 320 с.
11. Трофімов Ю.Л. Психологія. - К.: Либідь, 1999. - 558 с.
12. Чайченко Г.М., Цибенко В.О., Сокур В.Д. Фізіологія людини і тварини: Підручник для студ. біол. спец. вищ. навч. закл. - К. : Вища школа, 2003. - 464 с.
13. Філіппов М.М. Психофізіологія людини: Навчпосіб. — К.: МАУП, 2003. — 136 с.
14. Форняк Н. М. Анатомія та еволюція нервової системи: Практикум. — Рівне: Ред.-вид. центр Міжнародного університету "РЕГГ" ім. акад. Степана Дем'янука, 2003. — 152 с.

Допоміжна

1. Батуев А.С. Физиология высшей нервной деятельности и сенсорных систем. —СПб.: Питер, 2005.
2. Изард К. Психология эмоций. — СПб.: Питер, 2002. — 460 с.
3. Ильин Е.П. Психофизиология состояний человека. - СПб.: Питер, 2005. - 412 с.
4. Костандов Э.А. Психофизиология сознания и бессознательного. — СПб.: Питер, 2004. — 167 с.
5. Максименко С.Д. Общая психология. - М.: Рефл-бук, 2004. - 523 с.
6. Маслоу А. Мотивация и личность. — СПб.: Питер, 1999.
7. Марютина Т.М., Ермолаев О.Ю. Введение в психофизиологию.—4-е зд.- М.: Флинта, 2004. - 400 с.
8. Психофизиология: Учебник для вузов / Под. ред. Ю.И. Александрова. - 3-е изд. - СПб.: Питер, 2004. - 464 с.
9. Симонов П.В. Избранные труды: Т. 1. Мозг: эмоции, потребности, поведение. - М.: Наука, 2004. — 437 с.
10. Семиченко В.А. Психология: Темперамент. ~ К.: Форпіка, 2001.
11. Соколов Е. Я. Психофизиология научения. Курс лекций. — М.: МГУ, 1997.
12. Солсо Р. Л. Когнитивная психология. — СПб.: Питер, 2002.
13. Ткачук В.Г., Халко В.Е. Анатомия и эволюция нервной системы: Краткий конспект лекций. — К.: МАУП, 2003. — 56 с.
14. Филимонов А.В. Физиологические основы психофизиологии. —М.: МЕДпресс, 2003.
15. Щербатых Ю.В., Туровский Я.А.: Анатомия ЦНС для психологов: Учеб.пособие.-СПб.: Питер, 2007, 128 с.

Рекомендовані періодичні видання і збірники

Медичний часопис: Психофізіологія.

INTERNET – ресурси

1. www.gisa.ru/
2. www.dataplus.ru/
3. www.ht.ru/tt/avanes.htm
4. www.ht.ru/tt/roundtbl.htm
5. www.ht.ru/tt/smyslov.htm
6. www.ito.edu.ru/2001/ito/VI/VI-0-11.html